

Verslo interesų grupės Lietuvoje ir Briuselyje: ar Lietuvos verslas aktyviai dalyvauja sprendimų priėmimo procese?

Sprendimų priėmimas Europos Sąjungoje (ES) nėra vien uždaras procesas, kuriame dalyvauja valstybių narių politinis elitas, Europos Komisija, Taryba ar Parlamentas. Tai – dinamiška veikla, į kurią įsitraukia vis daugiau pilietinės visuomenės atstovų. Europos valstybių verslo organizacijos dar XX a. antrojoje pusėje ėmė burtis į jų interesus ES ginančias asociacijas bei kitas struktūras. Šiandien Briuselyje susikūrusi įvairialypė verslo atstovybių terpė. Bene aktyviausios – Europos verslo konfederacija (BUSINESSEUROPE), Europos prekybos rūmų asociacija (EUROCHAMBERS), Europos darbdavių federacija (FEDEE), o mažų ir vidutinių įmonių interesus gina Europos amatų, smulkaus ir vidutinio verslo asociacija (UEAPME). Be europinių organizacijų, Briuselyje dirba ir atskirų valstybių narių verslo atstovai. Europos Parlamento, Komisijos ar Tarybos kaimynystėje atstovybes įsirengė didelės Europos bei pasaulio įmonės, tokios kaip Air France, Apple, Bayer AG, Sony ar Philips. Kaip verslas bendradarbiauja su ES institucijomis? Ar visų valstybių narių verslo balsas Briuselyje girdimas? Kaip sekasi Lietuvos verslo atstovams?

Verslo interesų atstovavimas ES

Verslo organizacijų ir pavienių įmonių atstovai aktyviai palaiko ryšius su ES institucijomis, ypač Europos Komisija, teikiančia pasiūlymus dėl naujų teisės aktų. Dalyvavimas Europos Komisijos darbo bei patariamose grupėse – reglamentuoti procesai, kurių metu interesų grupių atstovai išdėsto savo pasiūlymus ir argumentuotą poziciją dėl ES politikos verslo klausimais. Europinės verslo asociacijos šia teise aktyviai naudojasi, o ES institucijos jų indėlį vertina. Interesų grupės suteikia itin naudingos informacijos apie skirtingų verslo sektorių veiklą, apibūdina kylančias problemas bei pristato verslininkų lūkesčius dėl naujų ES teisės aktų.

Stengiamasi, kad pilietinės visuomenės organizacijų indėlis į ES sprendimų priėmimą būtų kuo skaidresnis. Asmenys ir asociacijos, siekiantys tiesiogiai dalyvauti ES politikos formavimo procese skatinami užsiregistruoti elektroniniame Europos Komisijos ir Europos Parlamento skaidrumo registre, įsteigtame 2011 m. Registracija leidžia stebėti, kokios asociacijos, grupės ir įmonių atstovai dalyvauja atvirose posėdžiuose, atvyksta į susitikimus ir bendrauja su ES institucijų darbuotojais. Be to, be tiesioginio dalyvavimo Briuselyje, Europos Komisija skatina pilietinę visuomenę bei valstybės įstaigas dalyvauti viešosiose konsultacijose internete.

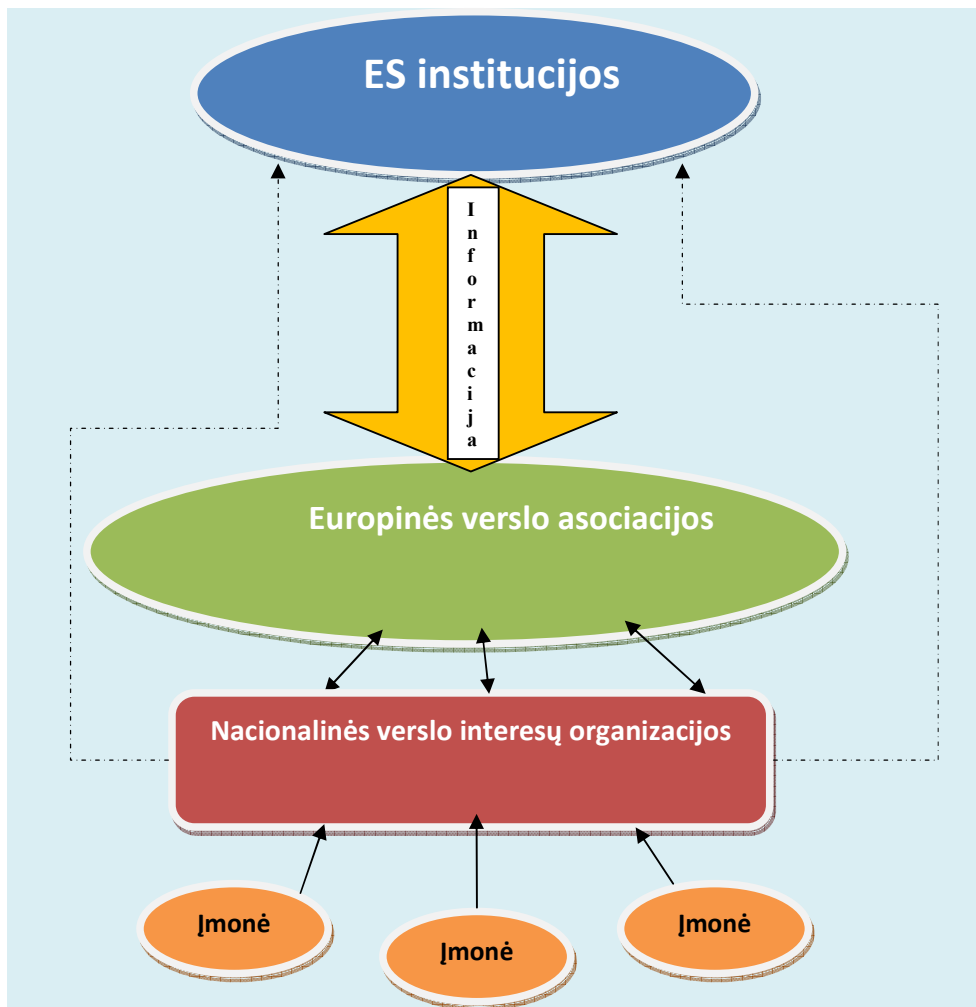
Londono universiteto profesorius David Coen, jau porą dešimtmečių tiriantis interesų atstovavimo ES procesus, šiandien pastebi itin didelį verslo, aplinkosaugos, žemės ūkio ar vartotojų teisių interesų grupių suaktyvėjimą¹. Tyrėjai laikosi nuomonės, kad pačios aktyviausios – verslo interesų asociacijos bei stambios

¹ David Coen. Empirical and Theoretical Studies in EU Lobbying, *Journal of European Public Policy*, 2007

tarptautinės įmonės, kurioms itin aktualus vidaus rinkos teisinis reglamentavimas. Būtent verslo ir profesinės organizacijos sudaro 75 proc. visos ES lobizmo bendruomenės². Jos nemažai investuoja į savo interesų atstovavimą Briuselyje: steigia atstovybes, vykdo tyrimus, rengia konferencijas, bendrauja su ES institucijų darbuotojais.

Tiesa, verslo interesų grupių aktyvumas Briuselyje priklauso nuo kelių aspektų – įmonių, kurias atstovauja verslo organizacijos dydžio, finansinių išteklių ar atstovaujamo sektoriaus. Kaip teigia Lietuvos pramoninkų konfederacijos (LPK) viceprezidentas dr. Gediminas Rainys, kuo didesnė įmonė ir kuo ryškesnis tarptautinis įmonės aspektas, tuo svarbesni jai tampa ES sprendimai ir motyvacija aktyviai pristatyti savo nuomonę.

Verslo interesų atstovavimas ES

Ar Lietuvos verslo atstovų nuomonė ES institucijose girdima?

Bendrą Lietuvos kaip valstybės narės poziciją Briuselyje pristato valdžios institucijų atstovai. Be to, visos Lietuvos verslo interesus oficialiai Briuselyje įsteigtoje Lietuvos verslo atstovybėje gina Tomas Vasilevskis.

² Henry Hauser. European Lobbying post-Lisbon: an Economic Analysis, *Berkeley Journal of International Law* Vol. 29 Issue 2, 2011

Tačiau šiandien vis svarbesniu tampa stambaus ar smulkaus verslo vieningumas ir siekis tiesiogiai dalyvauti, pavyzdžiui, steigti savo atstovybes Briuselyje, dalyvauti Europos Komisijos padalinių posėdžiuose ar kitais būdais pristatyti savo poziciją. Tiesa, tyrėjų nuomone³, valstybių narių iš Vidurio Rytų Europos verslo asociacijos dar vis atsargiai žiūri į interesų atstovavimo galimybes ES ir yra pasyvesnės nei Vakarų Europos atstovai. Vienos iš priežasčių – šiose valstybėse dar palyginti trumpai gyvuojanti interesų atstovavimo tradicija ir mažesni finansiniai ištekliai⁴.

Lietuvos verslui ES klausimai tampa vis svarbesni. Dr. Gediminas Rainys pastebi pokyčius nuo narystės pradžios iki šių dienų: 2004 m. Europos direktyvos buvo priimamos kaip duotybė, o šiandien verslas išreiškia savo poziciją dėl ES politikos ir kovoja dėl jiems svarbių pakeitimų. Tiesa, ES politika šioje srityje labiausiai domina stambų verslą – LPK aktyviausia. Smulkus ir vidutinis verslas savo poziciją ES klausimais reiškia gana vangiai. Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų atstovės Irenos Jasiukevičiūtės nuomone, kiek aktyvesnio įsitraukimo sulaukiama svarstant mokesčių srities klausimus. Tačiau šiuo atveju tik kai kurie smulkaus ir vidutinio verslo atstovai savo poziciją pristato elektroninių viešųjų konsultacijų metu. Minėtos tendencijos iš bendro ES konteksto neišsiskiria – kaip teigia David Coen, stambus verslas ir pavienės didelės įmonės turi daugiau išteklių, o ir Europos teisės aktai, ypač susiję su aplinkosaugos reikalavimais, pramonės atstovams kur kas svarbesni nei smulkiajam verslui⁵.

Beveik visos pagrindinės Lietuvos verslininkų asociacijos yra europinių verslo organizacijų narės. Ši narystė joms labai svarbi ginant interesus ES institucijose. LPK yra BUSINESSEUROPE narė, Prekybos, pramonės ir amatų rūmai dalyvauja EUROCHAMBERS veikloje. LPK atstovas yra išrinktas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nariu. Dalyvaudamas šio komiteto veikloje, kartu su kitų ES šalių atstovais, padeda Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai siekiant sutarimo dėl bendro intereso, padeda užtikrinti, kad Europos politika ir teisės aktai būtų labiau susieti su ekonominėmis, socialinėmis ir pilietinėmis realijomis. Vis dėlto *tiesiogiai* į sprendimų priėmimo procesus Europos Komisijoje Lietuvos verslo organizacijos įsitraukia palyginti retai. Tiesa, dr. Gediminas Rainys pabrėžia elektroninės komunikacijos su Europos Komisijos padaliniais reikšmę bei kelis svarbius vizitus ir susitikimus su ES institucijų darbuotojais. Be to, nemažai bendradarbiaujama su Europos Komisijos nariu Algirdu Šemeta, atsakingu už mokesčius, muitų sąjungą, auditą ir kovą su sukčiavimu.

(Ne)aktyvumo priežastys

Lietuvos verslo tiesioginis aktyvumas ES institucijose nėra didelis dėl kelių priežasčių. Visų pirma, didesnės atstovybės įsteigimas Briuselyje reikalauja nemažų finansinių bei žmogiškųjų išteklių. Kita vertus, ne visi ES mastu sprendžiami verslo klausimai Lietuvos verslui aktualūs. Čia išsiskiria stambaus ir vidutinio bei smulkaus verslo lūkesčiai ir interesai. Kaip teigia dr. Gediminas Rainys, Lietuvos pramonei itin aktualūs ES sprendimai kovos su klimato kaita, CO₂ išmetimo į aplinką ar apyvartinių taršos leidimų srityse. Vienas iš

³ Heiko Pleines. Weakness as Precondition of Smooth Integration? Representation Strategies of Functional Interest Groups from New Member States at the EU Level, 2011, Journal of European Integration, Vol.33 Issue 4

⁴ Magdalena Sapala. *Lobbying on the EU Arena – the Polish Business Perspective*, 2011

⁵ David Coen. *Lobbying the European Union: Institutions, Actors and Policy*, (2009), Oxford University Press

pastarojo laikotarpio ES institucijose svarstyto pramonininkams aktualių klausimų – reikalavimai dėl sieros kiekio jūriniame kure. Šiais klausimais LPK aktyviai pasisako europinių organizacijų suvažiavimuose, o šios bendrą Europos pramoninkų poziciją pristato ES institucijoms.

Dar viena priežastis, kylanti iš anksčiau paminėtųjų – Lietuvos verslo organizacijos *tiesiogiai* į ES sprendimų priėmimo procesus įsitraukia retai, nes yra sėkmingai atstovaujamos europinių asociacijų ir šią atstovavimo formą laiko veiksminga. Europinių verslo asociacijų galia pasitikima – jos yra sukaupusios kelių dešimtmečių bendradarbiavimo su ES institucijomis ir lobizmo patirtį, turi pakankamai lėšų tyrimams, apklausoms bei investicijoms į žmogiškuosius išteklius. Tiesa, būtų galima tikėtis, kad „naujųjų“ (Vidurio – Rytų Europos šalių) bei „senųjų“ (Vakarų šalių) ES valstybių narių verslo atstovavimas Briuselyje skiriasi. „Senosios“ narės turi gerokai ilgesnę interesų atstovavimo patirtį, skiriasi jų ekonominė situacija bei aktualūs klausimai. Tačiau, kaip teigia dr. Gediminas Rainys, bent BUSINESSEUROPE narių iš skirtingų ES valstybių narių nuomonės dažniausiai sutampa, todėl didelių prieštaravimų dėl bendros pozicijos nekylo.

Galiausiai, nereikėtų pamiršti dar vieno svarbaus aspekto – verslo interesų gynimo pačioje valstybėje narėje. Šalies valdžios institucijų sprendimai ir teisinis reglamentavimas Lietuvos verslo organizacijoms yra ypač svarbūs, nes šių procesų poveikis kasdienei jų veiklai bene didžiausias. Taigi visas dėmesys sukonzentruojamas į Lietuvos valdžios institucijų sprendimus, o Briuselio reikalai paliekami valstybės institucijoms bei Europinėms verslo asociacijoms. Šis aspektas pastebėtas ir interesų grupių veiklą tiriančių mokslininkų – štai J. Greenwood⁶ išskiria du dalyvavimo ES viešosios politikos reikaluose kelius – „nacionalinį“ ir „Briuselio kelią“. Pirmuoju atveju verslo asociacijos siekia, kad juos išgirstų valstybės valdžios atstovai, vėliau Briuselyje besiderėsiantys su kitomis ES valstybėmis narėmis. Pasirinkusios „Briuselio kelią“, interesų grupės su ES institucijomis bendrauja tiesiogiai, vyksta į susitikimus. Ši būda renkasi toli gražu ne visos verslo interesų grupės – nors joms aktualūs ES institucijų priimami sprendimai, tačiau „nacionalinis kelias“ ir glaudesnis bendradarbiavimas su valstybės narės valdžios institucijomis reikalauja kiek mažiau investicijų.

Bendros tendencijos rodo, kad Lietuvos verslui ES klausimai tampa vis svarbesni, auga domėjimasis atstovavimo galimybėmis Briuselyje. Taigi galima tikėtis, kad sulauksime ne tik domėjimosi, bet ir aktyvaus dalyvavimo inicijuojant ir svarstant naujus įvairių verslui aktualių sričių ES teisės aktus. Būtų naudinga gerosios praktikos pavyzdžių bei efektyvesnio dalyvavimo ES sprendimų priėmime semtis iš „senųjų“ valstybių narių, pavyzdžiui, europinių verslo asociacijų susitikimų, forumų ar konferencijų metu. Kaip matyti, glaudus bendradarbiavimas su ES institucijomis siejasi su atstovybės Briuselyje poreikiu – būnant šalia Europos Komisijos, Tarybos ar Parlamento, būtų užtikrinamos geresnės dalyvavimo sąlygos. Taip pat svarbu, kad Lietuvos asocijuotos verslo struktūros stiprintų savo narių žinias apie ES, galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo, organizuotų susitikimus su europinių verslo asociacijų atstovais, mokymus.

⁶ J. Greenwood. *Interest Representation in the European Union 3rd ed. 2011*, Palgrave MacMillan